

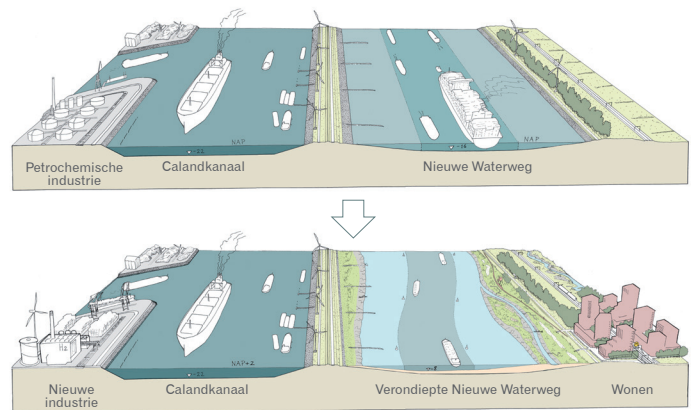
Tweestromenland

Zelfbouwend fundament voor een deltastad

In het kader van de twaalfde Eo Wijers prijsvraag met als thema *Waar wij willen wonen*, hebben Palmbout Urban Landscapes, H+N+S Landschapsarchitecten en Deltastad ontwerpend onderzoek gedaan naar een toekomstbestendige Rijn-Maasmonding en de positie van de havenstad Rotterdam daarin. De opgave voor deze regio was om de bescherming tegen zeespiegelstijging en hoge rivierwaterstanden te koppelen aan andere uitdaging waar de regio voor staat, zoals het leefklimaat voor mens, plant en dier en de organisatie van een fossielvrije toekomst.

De kern van onze inzending *Tweestromenland*, verkozen als regiowinnaar, is het herstel van het complexe ecosysteem van de delta. Deltagebieden komen van nature tot stand door sedimentatie en veenvorming; processen die ervoor zorgen dat delta's boven de zeespiegel uit stijgen. Deze natuurlijke bescherming tegen hoog water is door de mens aangevuld met dijken, dammen en keringen, infrastructurele werken die onbedoeld het 'zelfbouwend vermogen' van de delta blokkeren. Door 'sedimenthonger', bodemdaling en erosie is de Rijn-Maasdelta kwetsbaar voor zeespiegelstijging. Door dit van nature verzandende systeem weer ruimte te geven om sediment in te vangen kan ook deze verstedelijkte delta weer met de zeespiegelstijging meegroeien en ontstaat tevens een basis voor een veilig, leefbaar en authentiek woon-, werk- en leefklimaat.

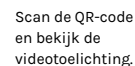
Ontwerp: Palmbout Urban Landscapes
In samenwerking met: H+N+S Landschapsarchitecten (landschapsarchitectuur), Deltastad (stedenbouw), Bart Kuipers, ARK Rewilding Nederland, WWF
In opdracht van: Eo Wijers Stichting
Jaar van ontwerp: 2022-2023
Omvang in ha: > 200.000 ha
Programma: Klimaatbestendige ontwikkeling van stad, haven en landschap

Doorsnede De Nieuwe Waterweg als natuurlijke, sediment invangende riviermonding, het Calandkanaal als hoofdvaarroute

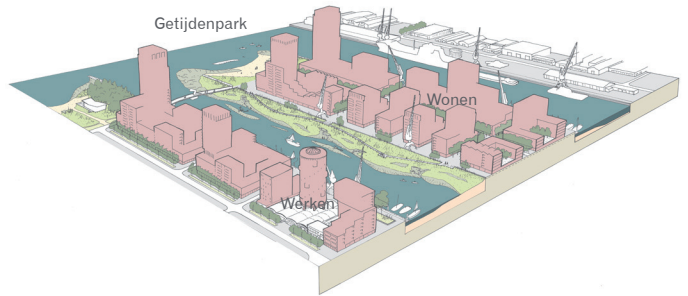
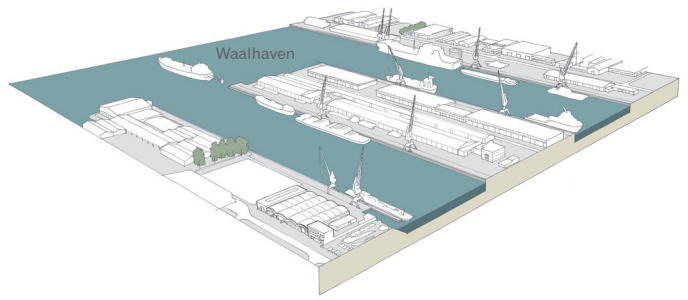
Naar een bottom-up deltastad met een hoogwaardig, authentiek leefklimaat

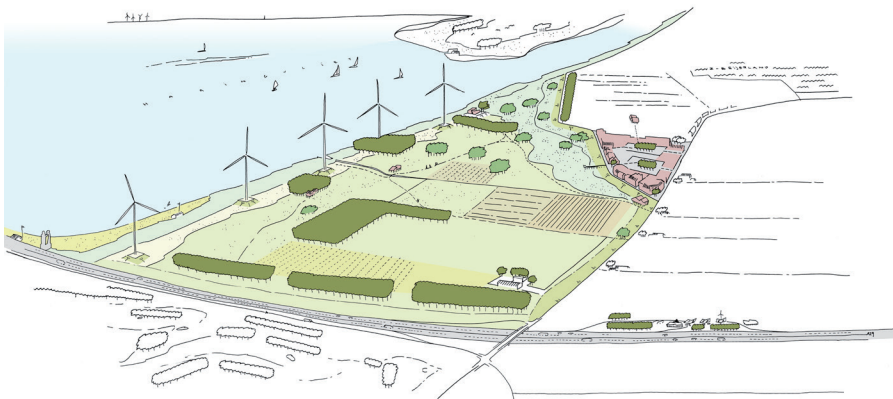
De sleutel ligt bij de ingreep waarmee 150 jaar geleden onze grootschalige 'delta-bricolage' begon: de Nieuwe Waterweg. Door deze te ontlasten van de grootste zeeschepen kan een natuurlijke, sediment invangende riviermonding ontstaan. Dit is mogelijk door het honderd jaar later, parallel daaraan gegraven Calandkanaal volgens de oude rivierloop te verbinden met de Botlek. Hierdoor blijven de havens van Rotterdam, Dordrecht en Moerdijk bereikbaar voor kleine zeeschepen.

Het hierdoor mogelijk gemaakte natuurlijke profiel van de Nieuwe Waterweg heeft verder als voordelen dat de natuur verder, maar stormvloed en zout water juist minder ver de rivier op dringen. Hierdoor kunnen de effecten van zeespiegelstijging makkelijker opgevangen worden. Er is daardoor ook minder rivierwater nodig om de Nieuwe Waterweg zoet te spoelen, waardoor de afvoer- en sedimentverdeling tussen Nieuwe Waterweg en Haringvliet hersteld wordt. Ook het Haringvliet zal daarmee weer sediment invangen, waarmee aangrenzende polders opgehoogd kunnen worden en de unieke deltanatuur hersteld wordt.

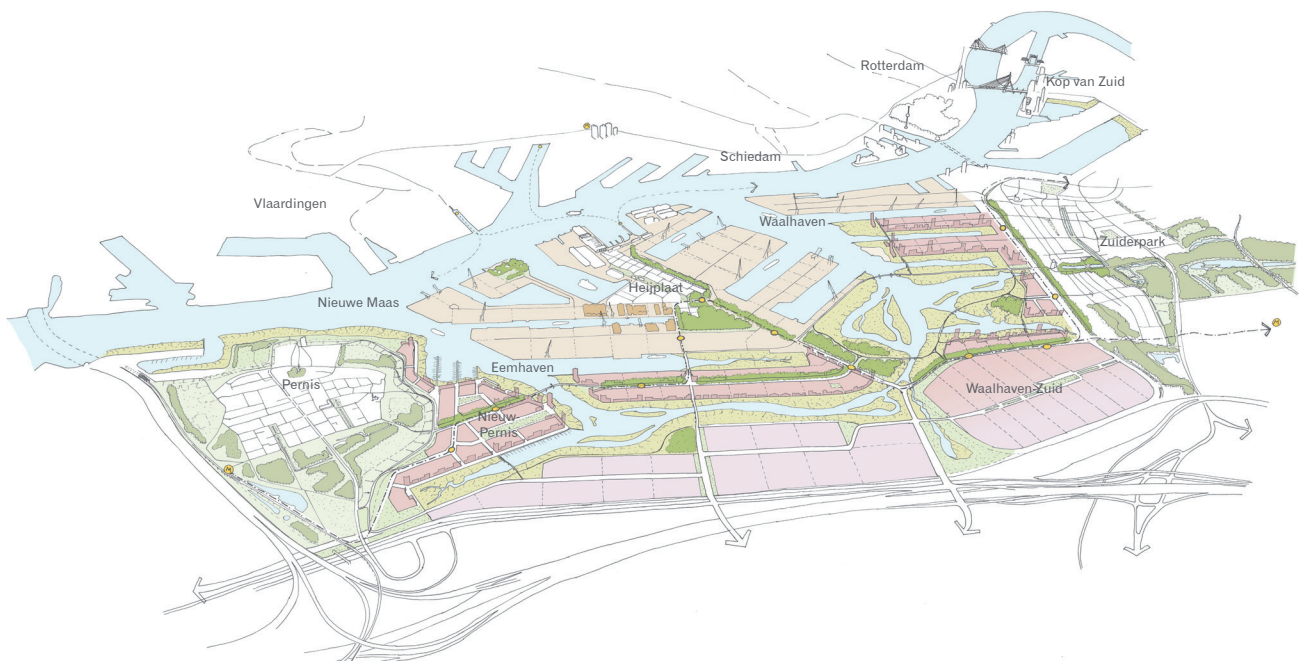

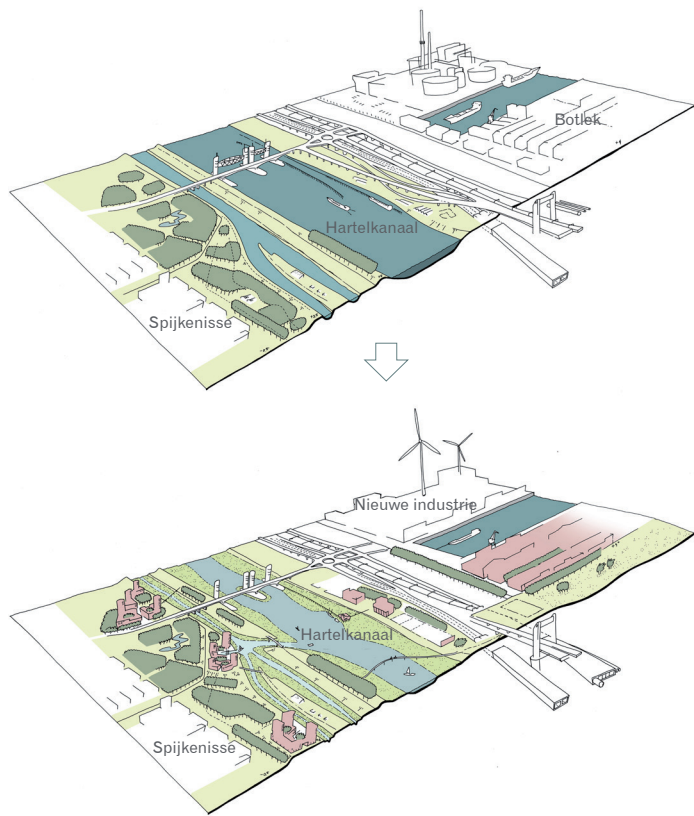
Doorsnede van de Waalhaven. wonen en werken fijnmazig verweven met het getijdenlandschap

Waterkerend landschap tussen dubbele dijken langs het Harlingvliet - herstel van de unieke deltanatuur

Rondje Waal-en Eemhaven. Verweven woon-werkgebied ingebed in een sterke groen-blauwe hoofdstructuur.
Heijplaat als kenniscampus voor maritieme maakindustrie

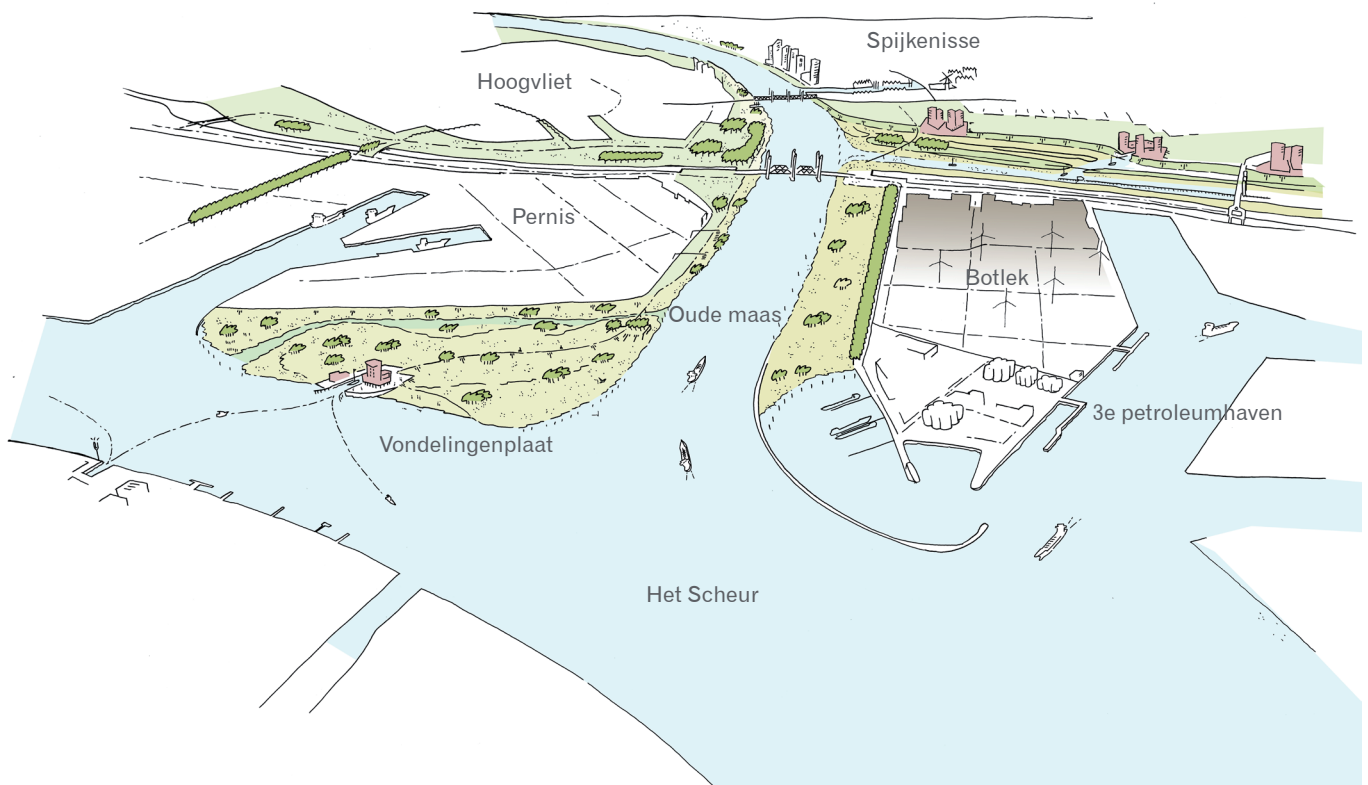

Doorsnede: een nieuwe rand voor Spijkenisse. Deltanatuur en recreatie aan het Hartelkanaal, transformatie van het Botlekgebied

Onder ruimtelijke regie kan een nieuwe, heldere en efficiënte functieverdeling in het grondgebruik leiden tot kleinere footprint van de havenactiviteiten. Deze ruimtewinst kan ingezet worden om tot een veel meer groendooraderde en doorwaadbare haven te komen. De natuur kan als voeg dienen tussen industrie en wonen, met een grotere mate van nabijheid tussen wonen en werken als gevolg. Soms echt verweven op buurniveau (zoals in de stadshavens), soms meer op gepaste afstand met een aantrekkelijke natuur als buffer (bijvoorbeeld in de Botlek).

Tweestromenland is een nieuw hoofdstuk in het verhaal van Rotterdam, dat in de afgelopen anderhalve eeuw gekleurd werd door de trots op de industriële werkstad van opgestroopte mouwen en rokende schoorstenen.

Hoe dat er uit kan zien? Lees op de volgende pagina's het beeldende 'Een haalbaar paradijs' dat schrijver Arjen van Veelen op basis van Tweestromenland schreef.

Verbindende deltanatuur; Pernis en Botlek omzoomd - ademruimte voor Spijkenisse en Hoogvliet

Een haalbaar paradijs

Aan het Brielse Meer, iets ten zuiden van de BP-raffinaderij en de razende A15, ligt een schitterend natuurgebiedje. Het snippertje groen telt slechts elf hectare. Het is niet toegankelijk voor bezoekers, maar wie het in de vroege zomer betreedt, wandelt er door een bloemenzee van zeldzame orchideeën. De Kleine Beer heet het. Het is een restant van natuurreservaat De Beer, één van de rijkste natuurreservaten die ons land ooit kende, vol moerasvalleien en stuifduinen. 'Een landschap van onvergetelijke bekoring', aldus Jac. P. Thijsse begin jaren 30.

Dat landschap was een onbedoeld geschenk van de haven. Eind negentiende eeuw werd de Nieuwe Waterweg gegraven, een watersnelweg door de duinen naar zee. Ten zuiden daarvan raakte toen een zandplaat van de bewoonde wereld afgesneden. Door de werking van wind en getij groeide die plaat in een mum van tijd uit tot een bijna paradijselijk schiereiland.

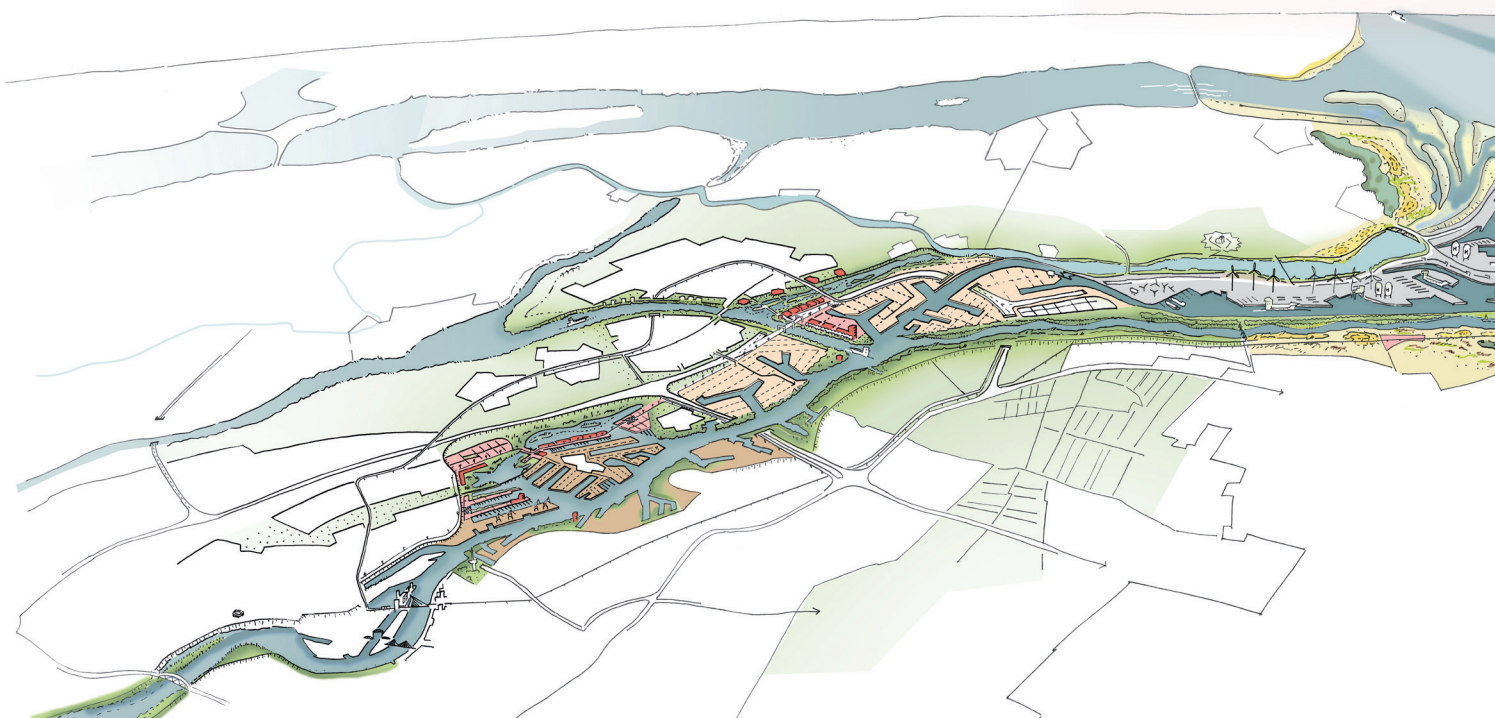
Diezelfde haven die het paradijs had voortgebracht, slokte het in de jaren 50 en 60 echter weer op. Er kwamen raffinaderijen en ertshavens, de natuur werd grotendeels verbrand en gebulldozerd. Een tragische geschiedenis – en een hoopgevend verhaal.

Want ga maar na. De geschiedenis van De Beer bewijst dat er razendsnel (nu ja, in een halve eeuw), iets prachtigs kan ontstaan als de wind en het getij aan je zij staan. Daar getuigt die resterende snipper nog van: het is een levend monument voor de zelfbouwende kracht van de natuur.

Aan dat paradijsje, aan die energie, moet ik denken bij het lezen van de ideeën uit Tweestromenland. In de kern behelst dit voorstel, net als destijds met de Waterweg, opnieuw een doorsteek. Een ingreep in de afvloeiing van de Rijn, die opnieuw ruimte vrijspeelt. Ditmaal niet alleen voor het scheepsverkeer – de Botlek blijft bereikbaar – maar ook voor de levende rivier zelf én voor ruimte om te wonen.

En niet in het minst: dit plan schept ademruimte, denkruimte. Vrijwel nergens in Nederland oogt de kaart zo verstikkend als in die extreem drukbevolkte en extreem industriële Rijnmond. Zoveel transportaders, zoveel grijs gearceerd havengebied, zoveel natuur in verdrukking, zoveel mensen die nog een huis zoeken. De toekomst lijkt hier op slot. Of bevindt de grootste hindernis zich in ons hoofd?

Stel je een vogelvlucht voor vanaf het centrum van Rotterdam naar de zee. Eerst boven die prachtig

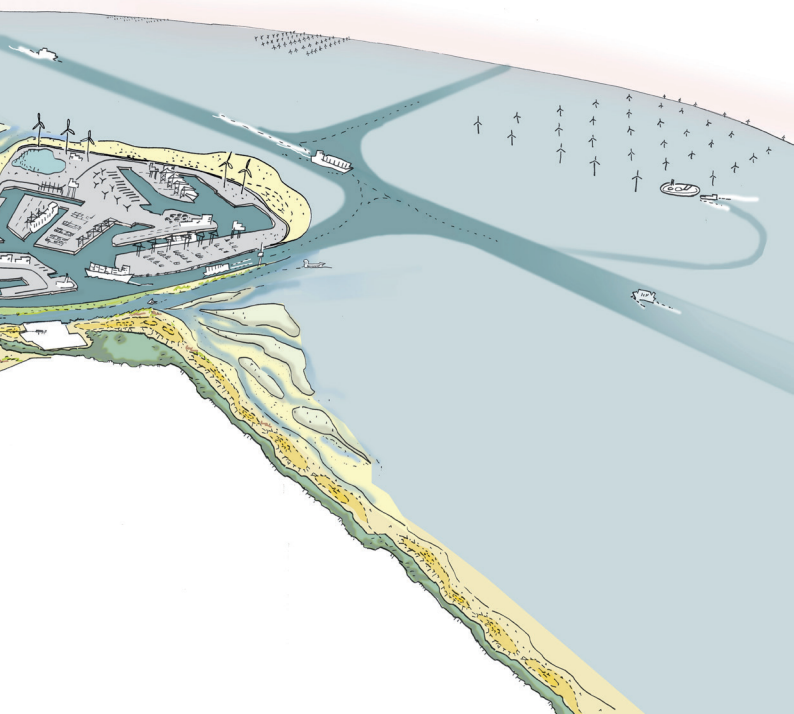
Tweestromenland - zelfbouwend fundament voor een deltastad

blinkende torenstad, dan over die zilvergrijze corridor van vijftig kilometer industrie. De motor van de economie, zegt men.

Je hoeft geen klimaatrebel te zijn om de haarscheurtjes te zien. Zestig procent van het havenoppervlak bestaat uit fossiele industrie. Van de vijf raffinaderijen is er al één in de mottenballen beland, een tweede wacht hetzelfde lot. Er tekent zich een Rotterdamse rustbelt af.

De wetenschap stelt intussen indringende vragen bij de werkelijke economische baten van het mainportmodel. Om de waterweg open te houden, zwoegen er continu baggerschepen op hun Sisyphusarbeid van zand naar zee brengen. Land dat we juist harder nodig hebben dan ooit, in tijden van zeespiegeldreiging. De zoute zeetong reikt door al dat uitdiepen intussen al bijna tot de grachten van Gouda.

Zo bezien krijgt dit bedrijvige rivierlandschap iets roestigs en zelfdestructiefs. Iets nadrukkelijk on-Rotterdams ook, want dit was altijd de stad van durf en ver vooruit zien. De stad die kades bouwde voordat er schepen waren. En nu? Verandert de stad straks in een angstig fort achter sluismuren?

Een goed toekomstplan kan nooit alleen op angst gebaseerd zijn. Gelukkig hoeft dat ook niet. De ontwikkeling van zowel zonnepanelen als windmolens gaat momenteel sneller dan zelfs de meest blinde techno-optimist durfde te dromen. De grijze corridor zal sneller dan verwacht obsoleet zijn. En dan tekent zich daar een groenblauwe droom af. Nee, geen droom – een concreet plan, een realistisch paradijs.

Zand en slib, door de natuur zelf aangeleverd, zullen een hoofdrol spelen om de zeespiegelstijging het hoofd te bieden. Dankzij de voorgestelde doorsteek kunnen de hooggelegen havengebieden anders worden benut. Tweestromenland speelt ruimte vrij voor de natuur die kan herademen op het ritme van het getij. Voor transities ook, een gezonde haven, voor kleinschaliger industrie met een hogere toegevoegde waarde voor de regio, innig vervlochten met de levens van de oeverbewoners.

Dit plan vecht niet tegen de elementen. Het beweegt mee. Met de rivier, maar ook met het technologische en maatschappelijke getij: de roep om welzijn, huizen, menselijke maat. Het laat de Rijndelta herademen en kan de breuk tussen stad en haven helen. Maar ook: de breuk tussen Rotterdam en de periferie. Want terwijl de stad Rotterdam opbloeide, een waterspeeltuin werd, bleven omliggende gemeenten als Schiedam, Vlaardingen en Spijkenisse achter. Decennialang leefde men hier letterlijk in de rook en zwavel van de haven. En tegenwoordig krijgt men er vaak de toekomst voorgeschoteld als een kwestie van dingen-die-niet-meer-mogen. Wie iedereen aan boord wil hebben, moet ook de vruchten kunnen tonen.

Welnu. Stel je woningen voor aan het water, in het groen, veilig, hooggelegen. Stel je banen in de buurt voor die betekenis geven. Stel je een stad en een periferie voor die zich weer door hetzelfde water verbonden weten, door de adem van hetzelfde getij. Stel je het water voor als bondgenoot in plaats van vijand. Denk aan een vriendelijke rivier. Denk aan een open havenstad die niet star van geest is als een stenen kade, maar dynamisch als een estuarium. Stel je een toekomst voor die niet op slot zit. Stel je kinderen voor die spelen bij een beekje en wat keien verschuiven zodat de stroom verspringt.

Zo simpel? Nee, natuurlijk niet. Dit plan vraagt durf. Maar als iets Rotterdams is, dan is het dat. En zeker: een lange adem. Maar laat het die rustige, diepe ademhaling zijn van het getij. Het verhaal van De Beer bewijst dat een klein duwtje dan genoeg kan zijn. Wat let ons om zo'n aanzet te geven? Sterker, dat zijn we aan wie na ons komt verplicht.